

Fra individ til fællesskaber.

Fællesskabsindsatser i Aalborg Kommune – i et samarbejde mellem PPR og skole.

Udarbejdet af Camilla Melania Qvist Krarup (psykolog), Nina Høvring Lassen (områdeleder) og Annette Hylander (specialpædagogisk konsulent).

Hvor man førhen ofte fokuserede på, at det enkelte barn skulle inkluderes i og have deltagelsesmuligheder i bestemte fællesskaber, er fokus i højere grad i dag rettet mod læringsmiljøerne. Målet er at stille skarpt på, hvordan den pædagogiske og didaktiske kontekst kan blive mere inkluderende på en måde, så alle børn har mulighed for at være deltagende i læringsfællesskaberne. Fokus er hermed forskudt fra individ til kontekst, hvorfor inklusion ikke handler om det enkelte barn, men om skolens læringsmiljøer.

Denne proces understøtter vi i PPR, Aalborg Kommune via tilbud om fællesskabsindsatser til skolerne i både almen- og specialområdet.

Fællesskabsindsatser i PPR Aalborg er vejledningsforløb over en aftalt periode, hvor der samarbejdes med et klasse- eller årgangsteam og deres samstemthed omkring klasseledelse, herunder børnegruppens faglige- og sociale fællesskab. Der tages altid udgangspunkt i de konkrete problemstillinger, som klasseteamet oplever i den pågældende klasse eller på årgangen, så forløbet fremstår relevant og meningsfyldt. Der udarbejdes en grundig analyse på baggrund af data (observationer m.m.), som kan bidrage til at kvalificere de praksisrettede tiltag der igangsættes. Målet med vejledningsforløbet er at skabe positive forandringer på klasse- eller årgangsniveau, som kommer alle elever til gode.

Vejen til en fællesskabsindsats for et klasseteam eller et årgangsteam kan foregå på følgende måder:

- Via Samrum
- Via Dialogmøder og arbejds møder

Samrum er faste samarbejds møder mellem skole og PPR med gennemgående deltagere. Fra skolen deltager ofte ledelse og ressourcepersoner samt af og til klasseteams. PPR er primært repræsenteret med psykologer, men med mulighed for inddragelse af andre faggrupper såsom ergoterapeut, specialpædagogisk konsulent og logopæd. Formålet med mødet er at koordinere, prioritere og analysere indsatser ift. elever i mistrivsel på skolen. Skiftet i perspektiv fra individ til fællesskaber sker ofte, når der dannes overblik over aktivt indstillede sager i PPR, og det bliver tydeligt, at der er flere elever i udfordringer i samme klasse eller på en årgang. Tilsvarende kan en indsats omkring klassens fællesskab blive særlig aktuel, hvis de fagprofessionelle giver udtryk for, at de er ved at drukne i individuelle tiltag og har brug for, at der i stedet arbejdes på gruppe-, fællesskabs- eller årgangsniveau. Når det besluttet, at det er relevant med en fællesskabsrettet indsats, laver skolen en beskrivelse af problemstillingen samt ønsker til forløbet.

Dialogmøder og arbejds møder

Mødeaktivitet omkring indstillede børn mellem forældre, skole og PPR vil altid tage afsæt i det enkelte barn med et fokus på barnets miljø, kompetencer og vanskeligheder. Gennem analytiske spørgsmål til barnets situation samt ud fra fælles refleksion omkring didaktik og pædagogik, bliver det nogle gange tydeligt, at indsatsen med fordel kan rettes mod fællesskabet.

Forslag til spørgsmål rettet mod eleven i fællesskabet:

- Hvad er barnet optaget og motiveret af? Hvad er dets udfordringer?
- Har barnet en grund til handling eller opleves det ufrivilligt?
- Er der noget i situationen som helhed eller i rammerne, som gør det svært for barnet at deltage?
- Hvordan trives barnet i det sociale fællesskab og hvilke konkrete muligheder for deltagelse har det?
- Er barnets beskrevne behov også behov for flere i klassen?

Forslag til spørgsmål rettet mod de professionelle praksis:

- Hvad skal man kunne for at deltage i din/teamets undervisning?
- Hvordan forsøger du/teamet at skabe et læringsmiljø, hvor alle elever kan være med?
- Hvordan understøtter du/teamet, at undervisningen er fællesskabsopbyggende og skaber gode relationer mellem eleverne?
- Hvordan tænker du/teamet elevernes forudsætninger sammen med læreprocesser, indhold og mål?
- Har du/teamet både faglige og sociale mål for skoledagen?

Fællesskabsindsatser og PPR-faggrupper

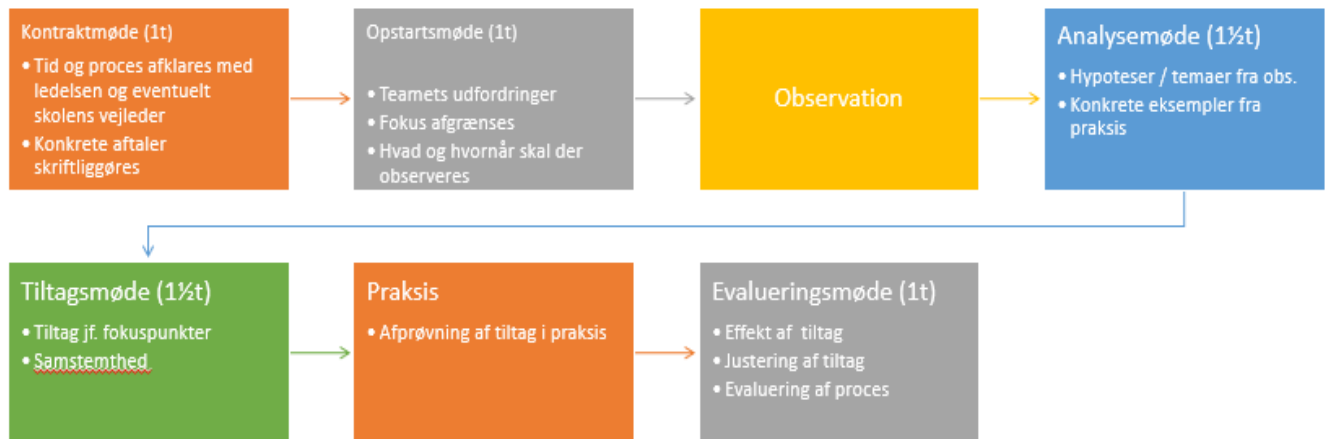
Fællesskabsindsatser giver mulighed for et tættere følgeskab og samarbejde med praksis i bestræbelserne på at udvikle 'stærke fællesskaber', og udgør en væsentlig kerneopgave for specialpædagogiske konsulenter i PPR, Aalborg. Specialpædagogiske konsulenter er oftest procesleder og skolens nærmeste sparringspartner på forløbene, da denne faggruppe, med afsæt i erfaringer fra skolepraksis og faglig viden af pædagogisk, didaktisk og specialpædagogisk karakter, har gode forudsætninger for at udvikle og drive de lære- og forandringsprocesser, der naturligt er indlejret i fællesskabsindsatser.

Det varierer fra indstilling til indstilling, om fællesskabsindsatsen foregår i et tværfagligt samarbejde med psykolog, ergoterapeut eller andre faggrupper, men der ses god effekt, når omsætningen af specialiseret viden og samspil mellem flere fagligheder finder nye vinkler og handlemuligheder.

Fællesskabsindsatser og indhold i procesplanen

De fællesskabsrettede indsatser er oftest bygget op omkring en fast procesplan med følgende delelementer.

Procesplan for vejledningsforløb



Kontraktmøde

Fællesskabsindsatser starter altid med et kontraktmøde med deltagelse af PPR, skolens ledelse og eventuelt en ressourceperson. Formålet med dette møde er en gensidig forventningsafstemning og at præsentere skolen for proces og indhold. Ledelsen præciserer, hvorfor der ønskes en fællesskabsindsats og det afklares, hvorvidt det er relevant. På mødet aftales nærmere omkring tid og sted samt deltagerkreds. PPR er i hele indsatsen ansvarlige for at udfærdige skriftlige mødereferater og aftaler samt sende procesplan, aftalereferater og et forslag til forældrebrev til udpeget kontaktperson fra skolen. Følgeskab og ejerskab kræver konkrete aftaler omkring de overordnede rammer og roller fra start, hvilket skaber en fælles retning, et medansvar og forventningsafstemning gennem hele forløbet.

Opstartsmøde

På dette møde deltager pædagoger, lærere, ressourcepersoner og ledelse, som skal være en del af forløbet. Formålet er at møde deltagere i indsatsen og præsentere dem for henholdsvis PPR-samarbejdspartnerne, proces og indhold samt formålet med at arbejde på fællesskabsniveau. Aftalerne fra det indledende kontraktmøde formidles også. På opstartsmødet er det vigtigt at skabe psykologisk tryghed i samarbejdsrummet, da det er afgørende at få et indblik i, hvad det er for nogle udfordringer teamet står med og hvilken indflydelse, det har på dem hver især og som team. Ligeledes er det vigtigt at få indblik i teamets tanker om udfordringernes indflydelse på børnenes faglige- og sociale fællesskab.

Følgeskab kræver psykologisk tryghed og en følelse af at være hørt, set og forstået. Dette skabes gennem et aktivt lyttende, mentaliserende og fordomsfrit rum, hvor vi møder vores samarbejdspartnere lige dér, hvor de er frem for, hvor vi ville ønske, at de var - uden at ville løse, tale til fornuft eller ændre deres praksis. Der gives plads til følelsesmæssig ventilerung og tilnærmes en fælles forståelse af, hvordan det opleves at være barn og voksen i fællesskabet. Der lyttes til det åbenlyse indhold i det sagte, men ligeledes til underteksten, som kan være et udtryk for mere latente budskaber, der ligger bag. Opstartsmødet er en mulighed for at tale ind i "elefanten i rummet", såsom, at teamet ikke oplever et behov for inddragelse af PPR eller modsat, har ventet længe og allerede er udmattede eller måske er uenige som team omkring metoder eller, hvordan de oplever fællesskabet. Vi forsøger at indgyde håb gennem dialog om den videre fællesskabende proces – med fokus på, hvad det giver anledning til af opmærksomhedspunkter i det videre forløb og hvad, der bliver vigtigt at have for øje i samarbejdet?

På mødet aftales datoer og tidspunkter for observation i klassen, og herefter sendes den endelige kontrakt til skolens kontaktperson.

Observation

Som et væsentligt afsæt for indsatsen starter vi altid med at observere flere gange af nogle timers varighed, gerne i lektioner både i starten af skoledagen og over middag, for at få et så nuanceret billede af elevernes skoledag som muligt.

Der observeres typisk på det fysiske lokale, instruktioner fra lærer til elever, relationer mellem elever, relationer mellem elever og lærere samt deltagelsesmuligheder og variation i undervisningen. Fokus er på læringsmiljøets samlede tilbud om tydelighed, struktur, forudsigelighed, tryghed og overblik, som alle er faktorer, der har betydning for mange børn både med og uden særlige behov. Et følgeskab i samarbejdet kræver kendskab, og det er her, vi kommer helt tæt på praksis og får mulighed for at forstå den beskrevne problematik. Vi får kendskab til fællesskabets dynamikker, potentialer og udfordringer fra en anden vinkel end dem, som er en del af fællesskabet hver dag.

Analysemøde

Analysemødet bruges til at etablere et refleksionsrum for teamet, hvor målet er, at teamet sammen indgår i analyse af praksis ud fra data (observationer m.m.) og ved hjælp af den viden og de erfaringer, der er til stede i rummet. Efterfølgende afdækkes fokusområder, som det vil give mening at lave en målrettet indsats omkring i en kommende periode.

Vi tager afsæt i et skema, som PPR på forhånd har udfyldt med udvalgte fokusområder. Fokusområderne præsenteres med udgangspunkt i observationer. Der gives eksempler fra observation i praksis, der understøtter refleksioner, fund og opmærksomhedspunkter. Observationerne drøftes med teamet, og der laves i fællesskab en analyse af, hvad der kan være på spil i situationerne. Teamet prioriterer 1-3 realistiske fokusområder, som de i første omgang ønsker at arbejde videre med, og det drøftes ud fra hvert fokusområde, hvad den ønskede effekt kan være i praksis.

Ejerskabet hos alle i teamet kræver en analytisk samtale med vekselvirkning mellem pålagt indsigt og opdaget indsigt. I analyseprocessen sammenholdes forskellige indsigter i fællesskabet. Her er fokus på ikke kun at komme med konkrete svar til praksis, men også at stille spørgsmål til praksis ud fra den foreliggende viden. Når svar omformuleres til spørgsmål, muliggør de fælles dialog og en opdaget indsigt og refleksion hos alle, hvilket kan bidrage til en oplevelse af mening, energi og engagement i det videre forløb. Hvis analysen ønskes skabt i et fællesskab, fordrer det, at man tør følge andres energi, slippe egne forventninger til mødets udfald og vente tålmodigt i uvidenhed. Netop derfor er analysemødet separeret fra tiltagsmødet, og på baggrund af analysen udvikles konkrete fokusområder og temaer, men **ikke** konkrete indsatser. Efter mødet sendes en kopi af skemaet med fokusområder og ønsket effekt til skolens kontaktperson.

Herefter er der ca. 1 uges (max 2 ugers) pause, idet teamets ejerskab kræver tid til lagring og introspektion. Vi tror på, at forandringen sker dér, hvor der er energi, så det er afgørende, at alle mærker efter: Hvad tror jeg på skaber størst mulig forandring for fællesskabet? Hvad er jeg motiveret for? Hvilke fokusområder taler til mig og giver mig ideer? Pausen mellem møderne giver mulighed for denne refleksion og kan vække kreativiteten omkring potentielle tiltag.

Tiltagsmøde

Tiltagsmødet er et produktionsrum for teamet, hvor målet er at indkredse og aftale hvilke tiltag, der forventes at kunne skabe en positiv forandring indenfor hver af de valgte/prioriterede fokusområder. Det er vigtigt, at teamet er samstemt og kan overføre aftalerne direkte til praksis.

Skema udfyldes med de konkrete aftaler (det er vigtigt at være specifik og konkret, altså hvem, hvad, hvor, hvornår etc.). På tiltagsmødet udvikler følgeskabet og ejerskabet sig til et eksekverende partnerskab, hvor de forudgående processer muliggør, at indsatser udvikles og samstemmes. Efter mødet sendes skemaet med fokusområder, ønsket effekt og tiltag til skolens kontaktperson.

Evaluering

Efter en periode med afprøvning af tiltag mødes team, ledelse og PPR-medarbejdere til et evalueringsmøde, hvor målet er evaluering af effekten af de iværksatte tiltag sammenholdt med den ønskede effekt samt på, hvordan processen omkring en fællesskabsindsats har fungeret. Det er også vigtigt at drøfte, om der er justeringer til et tiltag, som skal med i skemaet og dermed det fortsatte arbejde med indsatsen. På baggrund af drøftelsen aftales, hvilke tiltag der skal fortsætte og hvilke, der eventuelt ikke skal. Evaluering er meningsgivende i forhold til både fællesskabsindsatser og samarbejdet mellem PPR og skole, og anses derfor som en vigtig del af følgeskabet og afsæt for den videre proces. Evalueringsmødet har greb, som svarer til en kombination mellem opstartsmødet og analysemødet, hvor der gives plads til dialog om, hvad der virkede, og hvad der ønskes

justeret. Det giver mod på det næste skridt i det fortsatte arbejde, som enten er med eller uden PPR.

Praksisnært PPR

Med udgangspunkt i ovenstående beskrivelse af fællesskabsindsatser efterstræber vi i PPR Aalborg en situeret tilgang i det praksisnære arbejde. Vi har fokus på den levede hverdag i skolerne – dér, hvor pædagogisk personales praksis udfoldes, og dér, hvor børnene er - og på at sikre, at vores sparring kan omsættes ind i denne hverdag.

Vi har med afsæt i et kontekstperspektiv fokus på indsatser, der bidrager til klasse miljøer og skolestrukturer, som gør det nemmere for mange børn at deltage i fællesskaberne. Konkret vil det oftest centreres om ideer til variation og deltagelsesmuligheder, fællesskabende samarbejdsformer- og didaktik, lærer-elevrelationer, tryghedsaftaler samt fællesskaber centreret om et fælles tredje.

Fællesskabsindsatserne giver grobund for en samskabende og lærende samarbejdsproces mellem skole og PPR med udgangspunkt i aktionslæring og inspiration fra Pædagogisk Analyse (Thomas Nordahl). Vi ser, at de generelt har bidraget med øget fokus på klasse miljøet og fællesskabet samtidig med, at der skabes relevante, lokale muligheder for kompetenceudvikling for det pædagogiske personale og derigennem kapacitetsopbygning.

Vi oplever, at lære- og forandringsprocesser har gode betingelser, når PPR-indsatsen er undersøgende, reflekterende og kvalificerende ind i skolernes arbejde. Et centralt element heri er, at PPR-medarbejderne er tættere på skolens daglige praksis og giver relevant sparring på baggrund heraf. Når viden om aktuel praksis i kombination med et fagprofessionelt blik udefra, behandles struktureret i refleksive rum, opstår gode betingelser for følgeskab og ejerskab i en fællesskabende proces.

I skrivende stund arbejdes der på at videreudvikle indsatsen således, at elevernes perspektiver og stemme via forskellige metoder og værktøjer også inddrages i den fællesskabende og samarbejdende proces. Vi i Aalborg PPR generelt er optaget af:

"At det enkelte barn kan fungere i fællesskabet, og at fællesskabet fungerer for alle".

I den forbindelse er vores styrke som PPR-medarbejdere i fællesskabsindsatser, at vi kan tilbyde et fagprofessionelt blik udefra og samtidig komme helt tæt på skolens praksis.